

İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Yaşam Becerileri ile Gelecek Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Recep UÇAR | <https://orcid.org/0000-0003-0520-577X>

Doç. Dr. | Sorumlu Yazar | recep.ucar@inonu.edu.tr

İnönü Üniversitesi | [ROR: https://ror.org/04asck240](https://ror.org/04asck240)

Din Eğitimi | Malatya, Türkiye

Tuba KURT | <https://orcid.org/0000-0003-1653-6312>

Dr. | Yazar | tuba_ordinaryus@hotmail.com

Milli Eğitim Bakanlığı | [ROR: https://ror.org/00jga9g46](https://ror.org/00jga9g46)

Din Eğitimi | Konya, Türkiye

Öz

Bu çalışmada, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygıları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Yaşam becerileri, bireylerin günlük hayatta karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmek için önemli bir dayanaktır. Gelecek kaygısı ise üniversite öğrencilerinin hedeflerinin gerçekleşmesi ve geleceğe yönelik beklentilerinin karşılanması yönünde minimum düzeyde olması beklenen bir duygu durumudur. Üniversite öğrencilerinin belli sebeplerle gelecek kaygısı yaşadıkları ve bu kaygının onların yaşam becerileri üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Ülkemizin yüksek öğretim politikaları kapsamında son yıllarda İlahiyat Fakültelerinin sayısının hızla çoğalması ve mezun olanların sayısının artması ile buralarda öğrenim gören gençlerin iş hayatındaki istihdam sorunları gelecek kaygılarına yönelik birtakım sorunların artmasına neden olmakta, bu da yaşam becerileri ile ilişkilendirilmektedir. Yaşam becerileri düşük olan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin gelecek kaygısının yüksek olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca gelecek kaygısı yüksek olan bireylerin de yaşam becerilerinde aksaklıkların olması muhtemeldir. Literatürde doğrudan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışmaya rastlanmaması da araştırmanın ortaya çıkış nedenidir. Üniversite dönemi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi belirlemek içinde bulundukları dönemin daha verimli geçirilmesi adına önemlidir. Bu kapsamda İlahiyat Fakülteleri öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygıları arasındaki ilişki; çeşitli değişkenler göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Çalışma, nicel yöntem ve betimsel düzeyde ilişkisel tarama modeli ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören 351 öğrenciden elde edilmiştir. Veri toplama araçları olarak “Yaşam Becerileri Ölçeği” ve “Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasında zayıf düzeyde ve negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle öğrencinin yaşam becerileri azaldıkça gelecek kaygısı da artmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuç, gelecek kaygısının en uygun düzeyde var olmasının kişinin kaygı duyduğu unsurlara karşı yaşam becerilerini harekete geçirmesine ve çözüm üretmek için bu becerilere olan ihtiyacının artmasına neden olacağı şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca cinsiyet, barınma durumu ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre öğrencilerin yaşam becerileri ile gelecek kaygıları arasında anlamlı bir farklılık görülmezken, öğrenim görülen sınıf düzeyi ve ailenin tutumu arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelecek kaygısının en uygun düzeyde tutulmasında yaşam becerileri etkilidir. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ile kaygıya neden olan ve yaşam becerilerini düşüren unsurların rehberlik uygulamaları ve eğitim programları ile ele alınıp çözülmesi mümkün olacaktır. Bu durum onların kapasitelerini tam anlamıyla kullanarak yaşadıkları topluma katkıda bulunmalarına yardımcı olabilecektir. Bunun için eğitim ve öğretim programlarında yaşam becerilerine daha fazla yer verilmesi gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi, İlahiyat Fakültesi, İlahiyat Fakültesi Öğrencileri, Yaşam Becerileri, Gelecek Kaygısı.

Atıf Bilgisi

Uçar, Recep - Kurt, Tuba. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Yaşam Becerileri ile Gelecek Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Rize İlahiyat Dergisi* 28 (Nisan 2025), 229-246.

<https://doi.org/10.32950/rid.1595751>

Yayın Bilgileri

Türü

Araştırma Makalesi

Değerlendirme: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körmeye

Süreç Bilgileri

Geliş Tarihi: 03.12.2024

Kabul Tarihi: 10.04.2025

Yayın Tarihi: 20.04.2025

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Bu çalışma İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinasyon Birimi tarafından 3739 nolu proje olarak desteklenmiştir.

Etik Kurul İzni

Bu araştırma için İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 02.05.2024 tarih ve 34 numaralı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

Benzerlik Taraması

Yapıldı – iThenticate

Etik Bildirim: ilahiyyatdergi@erdogan.edu.tr

Yazar Katkı Düzeyleri

Sorumlu yazar (RU) %50, yazar (TK) %50.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman

Bu çalışmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans

Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Dizinlenme Bilgisi

ULAKBİM
TRTizin

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INSTITUTE FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

EBSCO

DOAJ

Examining the Relationship Between Life Skills and Future Concerns of Faculty of Theology Students

Recep UÇAR | <https://orcid.org/0000-0003-0520-577X>

Assoc. Prof. | Corresponding Author | recep.ucar@inonu.edu.tr

İnönü University | <https://ror.org/04asck240>

Religious Education | Malatya, Türkiye

Tuba KURT | <https://orcid.org/0000-0003-1653-6312>

PhD. | Author | tuba_ordinaryus@hotmail.com

The Ministry of Education | <https://ror.org/00jga9g46>

Religious Education | Konya, Türkiye

Abstract

This study aims to examine the relationship between life skills and future concerns of the students of the Faculty of Theology in terms of various variables. Life skills are an important basis for individuals to overcome the difficulties they encounter in daily life. Future anxiety is an emotional state that is expected to be at a minimum level in order for university students to achieve their goals and meet their expectations for the future. It can be said that university students experience future anxiety for certain reasons and that this anxiety has an effect on their life skills. Within the scope of our country's higher education policies, the rapid increase in the number of Theology Faculties in recent years and the increase in the number of graduates, and the employment problems of the young people studying in these schools in business life have caused an increase in some problems related to future concerns, and this is associated with life skills. It is assumed that Faculty of Theology students with low life skills have high future anxiety. In addition, individuals with high future anxiety are likely to have problems in life skills. The fact that there is no study in the literature directly addressing the relationship between life skills and future anxiety of the students of the Faculty of Theology is also the reason for the emergence of the research. Determining the relationship between life skills and future anxiety of university students is important in order to make the current period more productive. In this context, the relationship between life skills and future anxiety of the students of the Faculty of Theology was analysed by considering various variables. The study was conducted using quantitative method and descriptive relational screening model. The data of the research were obtained from 351 students studying at different grade levels of the Faculty of Theology of Inonu University. The "Life Skills Scale" and the "Future Anxiety Scale in University Students" were used as data collection tools. The results obtained from the research According to the data, life skills of the students of the Faculty of Theology and future weakly and negatively correlated with anxiety a relationship was found to exist. In other words, as the students' life skills decrease their future anxiety increases. This result was interpreted as the presence of future anxiety at the most appropriate level would cause the person to mobilise life skills against the factors that he/she is anxious about and increase his/her need for these skills to produce solutions. In addition, while no significant difference was observed between the life skills and future anxiety of the students according to the variables of gender, housing status and family income, it was concluded that there was a significant difference between the grade level and the attitude of the family. Life skills are effective in keeping future anxiety at the most appropriate level. By determining the relationship between life skills and future anxiety of the students of the Faculty of Theology, it will be possible to address and solve the factors that cause anxiety and reduce life skills through guidance practices and educational programmes. So that they can fully utilise their capacities and be useful to society. For this, it is suggested that life skills should be given more place in education and training programmes.

Keywords

Religious Education, Faculty of Theology, Faculty of Theology Students, Life Skills, Future Anxiety.

Citation

Uçar, Recep - Kurt, Tuba. "Examining the Relationship Between Life Skills and Future Concerns of Faculty of Theology Students". *Rize Theology Journal* 28 (April 2025), 229-246.

<https://doi.org/10.32950/rid.1595751>

Publication Information

Type	Research Article	Peer-Review: Double anonymized - Two External
Process Information	Date of Submission: 03.12.2024	Date of Acceptance: 10.04.2025 Date of Publication: 20.04.2025
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. This article was supported by Inonu University Scientific Research Coordination Unit with project number 3739.	
Ethics Committee Approval	Ethics Committee Approval: For this research, ethics committee approval was obtained from İnönü University Scientific Research and Publication Ethics Board with the decision dated 02.05.2024 and numbered 34.	
Plagiarism Checks	Yes – iThenticate	Complaints: ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr
Auth. Contribution Rates	Corresponding author (RU) %50, author (TK) %50.	
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.	
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.	
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.	

Abstracting and Indexes

Giriş

Yeni yüzyılda eğitim; bilim, teknoloji, küreselleşme, özelleştirme, kentleşme, sanayileşme vb. konularda devrim niteliğinde bir değişim geçirmektedir.¹ Günümüzün eğitilmiş gençliği ise bütün bu değişimlerle birlikte sosyal, duygusal, fiziksel ve psikolojik sorunların yanı sıra ortaya çıkan pek çok sıkıntı ile de karşı karşıyadır. Bu sıkıntılardan biri, hemen hemen tüm canlılarda var olan, bedensel, zihinsel ve duygusal temelli olduğu kabul edilen ve gençleri de en çok etkilediği düşünülen duygulardan biri aşırı düzeyde hissedilen kaygıdır. Kaygının organizmayı tehlikelerden koruma, gelecekte yaşayacağı bilinmeyen ve anlaşılmayan belirsizlikler noktasında bireyi uyarma, var oluşunu devam ettirme hedefine hizmet etme, başarı için gerekli motivasyonu sağlama gibi iç ve dış dünyadan kaynaklı çeşitli işlevleri bulunmaktadır.² Bu durumda kaygının yaratıcı ve yapıcı etki oluşturan olumlu; bireyin potansiyelini kullanmayı engelleyici ve onda huzursuz etki yapan olumsuz yönleri bünyesinde barındıran, dozunda ve bilinçli kullanıldığında ise bireyi motive edip yönlendirebilen bir duygu biçimi olduğu söylenebilir. Bu durumda birey için kaçınılmaz olan kaygı belirli seviyede tutularak onun yararına olacak biçimde kullanılmalıdır.

Bireylerdeki kaygı durumunun yaşanmasında, özellikle son dönemlerde teknolojiye yaşanan hızlı değişimler ve rekabet ortamındaki artış etkilidir. Çünkü bireylerin bu değişime kendini gerçekleştirerek ve kimliğini koruyarak ayak uydurma veya bunları aşma yönündeki arzuları, onların engellerle karşılaşmasına bağlı olarak kaygı ile yüz yüze gelmesine neden olabilmektedir.³ Bu durumda kaygının bireyden kaynaklı olabileceği gibi, onun sosyal, kültürel çevresi ve geçmiş yaşantısı ile de ilintili olduğu söylenebilir. Bireyin yaşı, cinsiyeti, kişiliği, duygusal yapısı, yaşantısı, arkadaş çevresi, barındığı ortam, aldığı sosyal destek onun kaygı durumunu etkileyen unsurlardandır. Bundan dolayı kaygıyı iyi anlayabilmek, onun kaynağını ve ortaya çıkış nedenini bilmeyi gerekli kılar.

Bireyin yaşamında etki gücü en yüksek değişken ebeveynlerdir. Anne-babanın çocuk yetiştirme tarzı, çocukla olan ilişkisi, ondan beklentileri, ekonomik yaşantısı, eğitim durumu da bireylerin karar verme ve kişilik gelişimine etki ederek onun kaygı düzeylerini etkileyen etmenlerden bazılarıdır. Örneğin; çocuklarına demokratik, otoriter veya aşırı koruyucu davranan ebeveynlerin tutumları, çocukların farklı sosyal davranışlar sergilemesine neden olabileceği gibi, ilerleyen eğitim basamağındaki çocukta beklentiler birey üzerinde yeni kaygı türlerine neden olabilmektedir.⁴ Benzer şekilde ilgisiz, aşırı koruyucu ve baskıcı tutum sergileyen ebeveynlerin, çocuklarında kaygı düzeyinin yükselmesine neden oldukları görülmüştür.⁵ Bütün bu durumlar da bireylerin ailesinin beklentilerini karşılayamamasından ötürü kaygı duyarak onun iletişim, sosyalleşme ve uyum problemleri yaşamasına neden olmaktadır.

Eğitim hayatının son kademesini oluşturan üniversite yılları bireyin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bu dönem bireylerin yaşadığı kaygıyı sonlandırmadığı gibi yeni kaygı türlerine de neden olmaktadır. Bunlar arasında, öğrenim gördükleri şehir, sosyo-ekonomik durum, aile baskısı, arkadaş çevresi, beslenme ve barınma sorunu gibi etkenler sayılabilir.⁶ Bunlar arasında en belirgin olanı özellikle hızla gelişen teknolojinin ve onun beraberinde getirdiği toplumsal değişimle beraber en yaygın ve rahatsız edici biçimde hissedilen türün gelecek kaygısı olduğu söylenebilir. Olumlu veya olumsuz gelecekle ilgili yaşanan kaygı her dönemde farklı düzeylerde yaşanmakla birlikte gelecek kaygısının bilhassa üniversiteden mezun olmaya yakın dönemlerde daha çok hissedildiği görülmüştür.⁷ Nitekim öğrencilik yaşamının biterek yeni bir döneme girişin yapılacağı bu dönemdeki gelecek kaygısının temelinde, belirlenen hedeflere ulaşılması veya ulaşılmaması ile gelecekteki istek ve ihtiyaçların rahat biçimde giderilerek daha nitelikli bir yaşama sahip olma yönündeki belirsizlik ve güvensizlik şeklinde bir anlam yüklemeye duygusu yer almaktadır. Bu durumda özellikle mezun olma, mezuniyet sonrası bir meslek sahibi olma, maddi olanaklarını iyileştirme, kariyer planlaması yapabilme, ilişkiler, aileye karşı sorumluluklar, onların beklentilerini karşılama, gelecek yaşamda mutlu ve başarılı olabilme ile ilgili yaşanan belirsizlikler kaygı nedenleri arasında yer almaktadır. Özellikle eğitim politikalarının hızlı değiştiği günümüz toplumunda gelecek adına hissedilen bu belirsizliklerin artması bir süre sonra bireyde stres, baskı,

¹ Ravindra K. Prajapati vd., "Significance of Life Skills Education", *Contemporary Issues in Education Research* 10/1 (2017), 1.

² Necmi Karşlı, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı ve Dindarlık", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/20 (Temmuz 2021), 224.

³ Cüneyd Aydın vd., "Üniversite Öğrencilerinin Mesleki Kaygı ile Hayattaki Anlam Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 1/13 (Haziran 2020), 75.

⁴ Sela Aydın- Abuzer Akgün, "İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/20 (Mart 2007), 285.

⁵ Gülşen Kozancıoğlu, "Çocukların Anksiyete Düzeyleri ile Annelerin Tutumları Arasındaki İlişki", *Psikoloji Çalışmaları* 14 (Şubat 2012), 67.

⁶ Sevinç Serpil Aytaç- Salih Dursun, "Üniversite Öğrencileri Arasında İşsizlik Kaygısı", *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 28/1 (2009), 72.

⁷ Fatma Bilge Alaosman, *Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı ve Başa Çıkma Yöntemleri* (Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 1.

karamsarlık, endişe, çekinme, uzaklaşma, yalnızlaşma, huzursuzluk, mutsuzluk ve gelecek hakkında ne düşüneceğini bilememe gibi olumsuzluklara yol açabilir. Çevrenin bireyden beklentisinin yüksek olması ve bireyin de bu süreçte öz yeterliliğinin ve stresle başa çıkabilme becerisinin düşüklüğü gelecek kaygısının zeminini hazırlayan etkenler arasındadır. Diğer bir deyişle gelecek kaygısının bireyin potansiyelini yeteri kadar sergilemesine engel teşkil ettiği söylenebilir.⁸

Öte yandan bireyler yaşamlarını etkin bir şekilde devam ettirebilmek, genel refahını artırabilmek, kaygı verici durumların üstesinden gelebilmek ve hayatlarını anlamlandırabilmek için öğrendikleri bilgiyi davranışa dönüştürmeyi sağlayarak onu yetkin kılacak becerilere ihtiyaç duyar. Bu beceriler bireyde bir bütün olarak yer aldığı anda, onun tüm yaşamı boyunca ihtiyaç duyabileceği yaşam becerileri haline alır.⁹ Yaşam becerileri kavramı bireylerin günlük hayatlarındaki gelişim ve değişim sürecinde karşılaştıkları zorlukların ve ihtiyaçların üstesinden gelme yeteneklerini güçlendirerek varlıklarını daha etkin, üretken ve daha sağlıklı sürdürmelerini sağlayan uyarlanabilir ve olumlu psikososyal, duygusal, bilişsel dayanıklılık ve davranışsal becerileri geliştirmeye yarayan temel dayanaktır.¹⁰ Özellikle de 21. yüzyıldaki derin kültürel değişimler, yaşam tarzı ve modernizmdeki yeniliklere rağmen birçok insan yaşam sorunlarıyla başa çıkmada yeterli değildir.¹¹ Dolayısıyla bireyler açısından geçmiş ve gelecek arasında denge kurabilmek, bu dönemin ihtiyaçlarına cevap verebilecek hızda hareket edebilmek, yaşamın gerçekleriyle yüzleşerek zihinsel açıdan iyi ve yeterli olabilmek, kendini daha iyi anlayabilmek, psikolojik ve sosyal yeteneklerini geliştirmek, yaşadığı sorunları etkili şekilde yönetebilmek için çok yönlü olan yaşam becerileri daha çok önem taşımaktadır. Bireylerin iyi oluşlarında, yaşamlarını kaliteli, aktif, üretken, amaçlı ve anlamlı biçimde devam ettirmelerinde bu becerilerin bağımsız bir insan yaşamı modeli oluşturmak ve davranışı pratiğe yansıtmak yönünden önemi büyüktür. Her ne kadar ihtiyaca, sosyal normlara ve ortama bağlı olarak çeşitli alanlarda uygulanan yaşam becerileri farklılaşmış olsa da Dünya Sağlık Örgütü tarafından en temel yaşam becerileri beş alanda sınıflandırılmıştır.¹² Bunlar; karar verme ve problem çözme, yaratıcı ve eleştirel düşünme, iletişim ve kişilerarası ilişki, empati kurma ve öz farkındalık, stresle ve duygularla başa çıkma şeklindedir.

Üniversite öğrenimindeki gençler yaşadıkları süreçle ilgili karar vermeleri gereken bir dönemdedir. İçinde yaşanılan dönemin artan değişimleri ve karmaşıklıkları ile sosyal ilişkilerin genişlemesi bireylerin bu süreçte zor durumlarla başa çıkmaya hazır olmalarını gerekli kılmaktadır. Bu dönemdeki gençlerin yaşadıkları zorlukların üstesinden gelebilmelerine yardımcı olmak, mesleki ve eğitimsel başarılarını teşvik etmek, psikolojik iyi oluşlarını sağlamak, akademik özyeterliliklerini artırmak ve onların dinamik vatandaş olmalarına katkıda bulunmak için yaşam becerilerinin önemli yapı taşlarını oluşturduğu söylenebilir. Nitekim yapılan bir araştırmada araştırmacılar, yaşam becerilerinin bireylerin ruh sağlığı üzerindeki etkileri hakkında çeşitli çalışmalar yürütmüş, sonuçta farklı yaşlarda özellikle de gençlerde yaşam becerilerinin onların karakterlerinde temel değişikliklere neden olduğu görülmüştür.¹³ Steptoe ve Wardle¹⁴ tarafından yapılan çalışmada da yaşam becerilerinin gençlerin sağlığını, eğitim ve mesleki başarısını geliştirmede rol oynadığı görülmüştür. Özellikle üniversite sonrası dönemdeki süreç için yaşanılan belirsizliklerin son bulması ve doğru ve hızlı çözümler üreterek belirlenen yolda uygulamaya geçebilmek sorumluluk ve uygun davranış seçimlerini içeren karar verme sürecini gerektirir. Bu süreçte bireylerin eylemleri ile ilgili karar alma süreçlerine aktif biçimde katılması ve yapılan seçimlerin sonucunun farklı yönleri ile değerlendirilmesi onların daha yüksek zihinsel sağlık seviyesine ulaşmalarına neden olabilecektir.¹⁵ Bu durumda üniversite dönemi öğrencileri için seçenekleri değerlendirmek, yapılan seçimlerin sonucunu düşünebilmek ve çatışmalı durumlarda uygun karar verebilmek için yenilikçi ve çözüm odaklı karar vermenin ayrı bir öneminin olduğu söylenebilir.

Bireyin karar verme sürecinde bilgiyi mantıksal ve yapıcı biçimde işleme süreci ise onun problem çözme becerisini ortaya koyar. Bu süreci olumlu geçiren bireylerin performansının bozulması, aşırı uyarılma ve zihinsel rahatsızlık gibi durumlardan kurtulabilme olasılığı yüksektir.¹⁶ Geleceğe yönelik yaşadığı problemleri kişisel deneyimlerinin de ötesine geçerek, problemi fırsat olarak kabul edip yaratıcı ve tüm olası durumları objektif biçimde göz önünde bulundurarak eleştirel şekilde çözebilen

⁸ Ali Kuşçalı, "İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Mütefekkir* 6/11 (Haziran 2019), 208.

⁹ Yavuz Bolat- Fatih Balaman, "Yaşam Becerileri Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/4 (Ağustos 2017), 23.

¹⁰ V.N. Sreekumar, "Life Skill Education Among Adolescents", *International Journal of Development Research* 6/11 (2016), 10188.

¹¹ Sima Gerami vd., "Life Skills Training and Its Effectiveness: A Systematic Review", *Mediterranean Journal of Social Sciences* 6/2 (Mart 2015), 385.

¹² World Health Organization (WHO), *Life Skills Education For Children and Adolescents in Schools. Programme on Mental Health World Health Organization* (Geneva, Switzerland: World Health Organization, 1997), 3.

¹³ Zahra Roodbari vd., "The Study of the Effect of Life Skill Training on Social Development, Emotional and Social Compatibility Among First- Grade Female High School in Neka City", *Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences* 3/3 (2013), 383.

¹⁴ Steptoe, Andrew- Wardle, Jane, "Life Skills, Wealth, Health, and Wellbeing in Later Life", *Proceedings of the National Academy of Sciences* 114/17 (Nisan 2017), 201616011.

¹⁵ Gerami vd., "Life Skills Training and Its Effectiveness", 386.

¹⁶ Bolat- Balaman, "Yaşam Becerileri Ölçeği", 25.

bireylerin de sorunlarla başa çıkma kabiliyetleri üst düzeyde olacaktır. Özellikle de yaşamış olduğu stresli koşullarda başkalarının fikrini kabul etmeyi veya reddetmeyi düşünmeyi öğrenmesi eleştirel akıl yürütmeye odaklanma gerektirir. Bireyin bu dönemde yaşadığı ilişkilerde, arkadaş çevresinde ve aileye karşı sorumluluklarında öncelikle kendisinin güçlü ve zayıf yönlerini tanıyıp, sonrasında kendisini onların yerine koyarak olayları veya durumları anlamlandırabilmesi, duygularını, fikirlerini ve ihtiyaçlarını uygun şekilde iletebilmesi, onlarla doyurucu ilişkiler geliştirebilmesi, çevresindekilerle pozitif ilişki kurabilmesi, empatik sosyal ilişkiler edinebilmesi onun bilinç, öz farkındalık ve iletişim becerilerinin gelişmiş olmasını gerekli kılar. Öz farkındalık duygusu bireyin düşünce, deneyim ve yeteneklerle ilgili güçlü ve zayıf yönlerini bilmesi, kendini iyi hissetmesi, duyguların varlığından haberdar olarak kendini tanıması ve tatmin olması, kendi ile ilgili gerçekçi değerlendirme yapması için gereklidir. Nitekim farkındalık becerisi, etkili iletişim ve kişilerarası beceri ruh sağlığı ve yaşam kalitesinin yordayıcısı olduğu için yaşam becerilerinin en önemli parçalarından kabul edilir.¹⁷

Geleceğe yönelik yaşadıkları kaygılarda üniversite öğrencilerinin stres başta olmak üzere yaşadıkları olumsuz duygunun kaynağını net olarak belirlemesi, bunları uygun davranışlarla düzenleyebilmesi, sorumluluk alabilmesi, motivasyonlarını artırmada bunları araç olarak kullanabilmesi ve uyum sağlayabilmesi, öz yeterlik, öz güven ve benlik saygısı oluşturabilmesi için duygularla baş edebilme becerisi gereklidir. Ortaya çıkan bu tabloya bakıldığında bireysel gelişimi, yaşam boyu öğrenmeyi ve sosyal ilişkileri esas alan bu becerilerin bireylerin bilgi, tutum ve değerlerini gerçek yeteneklere dönüştürmesi ve aktarılabilir olması nedeniyle bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönleri içerdiği görülmektedir.¹⁸

Gelecek kaygısı ile yaşam becerileri ve bunlar arasındaki ilişkilere yönelik verilen bilgilerden hareketle, üniversite öğrencilerinin belli sebeplerle gelecek kaygısı yaşadıkları ve bu kaygının onların yaşam becerileri üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Üniversitede öğrenim görülen bölüm ile istihdam edilme oranları arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Dolayısıyla okunulan bölüm ile gelecek kaygısı arasında bir ilişkinin varlığından da söz edilebilir. İlahiyat Fakülteleri de bilimsel çalışmalar ile dini bilgi üreten, toplumu dini ve manevi konularda aydınlatan, Millî Eğitim Bakanlığına öğretmen, Diyanet İşleri Başkanlığına da din görevlisi yetiştiren bir kurumdur.¹⁹ Örgün ve yaygın din eğitimi alanında ülkenin ihtiyaç duyacağı kaliteli insanların yetişmesi için İlahiyat Fakültelerinde okuyan öğrenciler üzerine yapılan çalışmaların artırılması gerekir.²⁰ İlahiyat Fakülteleri hem alanıyla ilgili teknik donanımına sahip, hem de kendisiyle barışık, ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarının farkında, kendine güvenen, kendi kararlarını alabilen, duygu- düşünce ve davranış bütünlüğüne sahip bireyler yetiştirmeyi temel misyon edinmiştir.²¹ İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin sahip olması gereken yaşam becerileri, hem genel hem de mesleki yetkinlikleri kapsayan bir bütünlük arz eder. Genel yaşam becerileri arasında problem çözme, eleştirel düşünme, okuryazarlık becerileri, etkili iletişim ve zaman yönetimi gibi yetenekler bulunurken, mesleki yaşam becerileri ise dini bilgiyi topluma aktarma, farklı inançlara karşı hoşgörü geliştirme ve manevi destek sunma gibi unsurları içerir. Bu beceriler, öğrencilerin hem bireysel gelişimlerini destekler hem de topluma rehberlik etme görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olur. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin 21. yüzyıl becerilerine ne düzeyde sahip olduklarını inceleyen bir çalışma, bu becerilerin önemini vurgulamaktadır.²² Ancak ülkemizin yüksek öğretim politikaları kapsamında son yıllarda İlahiyat Fakültelerinin sayısının hızla çoğalması ve mezun olanların sayısındaki artışın buralarda öğrenim gören gençlerin yaşam becerileri ile gelecek kaygılarına yönelik birtakım sorunların ve problemlerin fazlasıyla artmasına neden olmuş olabilir. Bu sorun ve problemlerin giderilmesi için konu ile ilgili detaylı çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Araştırmanın temel problemi “İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygıları arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusudur. Yaşam becerileri düşük olan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin gelecek kaygısının yüksek olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca gelecek kaygısı yüksek olan bireylerin de yaşam becerilerinde aksaklıkların olması muhtemeldir. Bu varsayımdan yola çıkarak çalışmanın temel amacı, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygıları arasında bir ilişkinin var olup olmadığını bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelemektir. Bu değişkenler cinsiyet, öğrencilerin okudukları sınıf düzeyi, ailenin tutumu, ailenin ortalama aylık geliri ve barındıkları yer şeklindedir. Bu amaçtan

¹⁷ Gerami vd., “Life Skills Training and Its Effectiveness”, 388.

¹⁸ Ayşe Esra İşmen Gazioğlu- Azize Nilgün Canel, “Bağımlılıkla Mücadelede Okul Temelli Bir Önleme Modeli: Yaşam Becerileri Eğitimi”, *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* 2/2 (Ocak 2015), 10.

¹⁹ Yasemin İpek vd., “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretim Süreçlerinin Kariyer Eğilimi ve Stresi Açısından İncelenmesi”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 13/1 (Ocak 2024), 369.

²⁰ Hamza Aktaş, “Akademik Güdülenme ile Akademik Özyeterlik Arasındaki İlişki: İlahiyat Fakültesi Öğrencileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/3 (Eylül 2017), 1377.

²¹ İsmail Sağlam- Züleyha Demir Sakınmaz, “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Algıları ve Yetkinliklerinin Değerlendirilmesi”, *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 17 (Haziran 2023), 360.

²² Saadet İder - Fatih İpek, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin 21. Yüzyıl Becerileri Üzerine Bir İnceleme”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (29 Aralık 2023), 183-203.

yola çıkarak araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ölçeği ortalamaları ne düzeydedir?
2. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ölçeği ortalamaları ne düzeydedir?
3. Yaşam becerileri düzeyi ve gelecek kaygısı düzeyi ile cinsiyet, sınıf düzeyi, barınma şekli, ailenin ortalama aylık geliri, aile tutumları ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?
4. Öğrencilerin yaşam becerileri düzeyleri ile gelecek kaygısı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

Literatürde başlı başına üniversite öğrencilerinin yaşam becerilerini inceleyen,²³ ayrıca bu öğrencilerdeki gelecek kaygısını ele alan²⁴ çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak doğrudan İlahiyat Fakültesi öğrencilerindeki yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmaması bu çalışmayı benzerlerinden farklı kılmaktadır. Bir toplumun dinamiği onu oluşturan genç yetişkinlerin yaşam becerilerine ve geleceğe ilişkin beklentilerine bağlıdır. Dolayısıyla üniversite dönemi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi belirlemenin içinde bulundukları dönemin daha verimli geçirilmesi, onların gelecek kaygısına yol açan etmenlerin ortadan kaldırılması ve ilahiyatların öğrencilere yaşam becerileri kazandırmaya nasıl katkıda bulunduğuna dair ipuçları vermesi açısından bu çalışmanın alana katkı sunması beklenmektedir.

1.Araştırmanın Hipotezleri

1. Erkeklerin yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki puan ortalamaları, kadınların yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki puan ortalamalarından daha yüksektir.
2. Dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki puan ortalamaları, hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki puan ortalamalarından daha yüksektir.
3. Apartta kalan öğrencilerin yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki puan ortalamaları, ailesinin yanında kalan öğrencilerin yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki puan ortalamalarından daha yüksektir.
4. Ailesinin ortalama geliri düşük olan öğrencilerin yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki puan ortalamaları, ailesinin ortalama geliri yüksek olan öğrencilerin yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki puan ortalamalarından daha yüksektir.
5. Otoriter ailede büyüyen öğrencilerin yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki puan ortalamaları, demokratik bir ailede büyüyen yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki puan ortalamalarından daha yüksektir.
6. Yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

2. Yöntem

Çalışma, nicel yöntem ve betimsel düzeyde ilişkisel tarama modeli ile yürütülmüştür. Birden fazla değişkenin incelendiği bu modelde, değişkenlerin birlikte değişip değişmedikleri ve gruplar arasında farklılık olup oluşmadığına bakılır.²⁵ Bu çalışmada, farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygıları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği betimlenmeye çalışılmıştır. Bunun için “Kişisel Bilgi Formu”, “Yaşam Becerileri Ölçeği” ve “Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği” tek bir form haline getirilmiş ve katılımcılara uygulanmıştır. Araştırma verilerinin toplanabilmesi için İnönü Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından 20.05.2024 tarihli ve 34 numaralı karar sayısı ile etik kurul izni alınmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye’deki İlahiyat Fakültesi öğrencileridir, çalışma evreni ise İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde 2023-2024 yılları arasında öğrenim gören 2728²⁶ öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemi ise, Cohen, Manion, Morrison’un 2000 yılında hazırladığı Örneklem Hesaplama Tablosu’na göre %90 güven aralığında olan,²⁷ İlahiyat Fakültesi’nden anketin

²³ Bolat- Balaman, “Yaşam Becerileri Ölçeği”; Lorcan Cronin vd., “Development and Initial Validation of the Life Skills Ability Scale for Higher Education Students”, *Studies in Higher Education* 46/17 (Eylül 2019), 22-39.

²⁴ Şerife Uğuz Arsu, “Covid-19 Pandemisinde Öğrencilerin Gelecek Kaygılarının Kariyer Geleceği Algısı ile İlişkisi”, *İşletme* 3/2 (Eylül 2022), 95-114; Merve Geylani - Cennet Çirış Yıldız, “Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği’nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi* 10/1 (Mart 2022), 284-300; Kamile Şanlı Kula - Turan Saraç, “Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13/33 (Nisan 2016), 227-242; Alaosman, *Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı ve Başa Çıkma Yöntemleri*; İbrahim Alpay Yılmaz vd., “Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeyinin Belirlenmesi: Bir Örnek Çalışma”, *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)* 4/4 (Aralık 2014), 16-26.

²⁵ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2022), 114-119.

²⁶ İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, Erişim 3 Haziran 2024. https://obs.inonu.edu.tr/oibs/public_stats/index.aspx#

²⁷ Louis Cohen vd., *Research Methods in Education* (London and New York, 2007).

uygulandığı günlerde okulda öğrenim gören farklı sınıf düzeydeki 373 öğrencidir, ancak ölçeklerden 22'sinin rastgele cevaplandığı görülmüş ve onlar değerlendirmeye alınmamıştır, 351 öğrencinin cevapladığı ölçekler analize tabi tutulmuştur. Ölçeklerin uygulandığı öğrenciler, ana kütledeki her birimin eşit ve bağımsız seçilme şansına sahip olması için en iyi örnekleme yöntemlerinden birisi olarak kabul edilen²⁸ basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırmacılar tarafından uygun ders saati içerisinde yüz yüze ulaşılarak Google Forms üzerinden anket uygulaması yapılarak veriler toplanmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

“Kişisel Bilgi Formu”, katılımcıların demografik özelliklerini (cinsiyet, okudukları sınıf düzeyi, ailenin tutumu, ailenin ortalama aylık geliri ve barınılan yer) içeren değişkenlerden oluşmaktadır.

“Yaşam Becerileri Ölçeği”, Bolat ve Balaman²⁹ tarafından öğretmen adaylarının yaşam becerileri düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiş ve likert tarzında hazırlanmıştır. Ölçek 30 maddeden ve beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin KMO değeri, 0,91; faktörlerinin toplam varyansı açıklama yüzdesi 47,70; Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,90 olarak bulunmuştur.

“Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği”, Geylani ve Çiriş Yıldız³⁰ tarafından üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ölçek iki faktörlüdür. Birinci faktör “Gelecek Korkusu” nu, ikinci faktör ise “Gelecekte Umutsuzluk” u ifade etmektedir. 19 maddeden oluşan ölçüm aracının tüm ölçek Cronbach's $\alpha = 0.91$, Faktör 1 Cronbach's $\alpha = 0.95$, Faktör 2 Cronbach's $\alpha = 0.88$ 'dir. Ölçek 5'li likert tipte tasarlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 19, en yüksek puan ise 95'tir. Ölçekten alınan puan arttıkça gelecek kaygısı artmakta, alınan puan azaldıkça gelecek kaygısı azalmaktadır.

2.3. Verilerin Analizi

Öncelikle her iki ölçeğin ortalamaları alınmış ve YBO ve GKO şeklinde adlandırılmıştır. Ardından 351 anket formunun z puanları hesaplanmış (-3 ve +3 arasında olmasına dikkat edilmiştir.), uç değerler tespit edilerek 22 anket veri setinden çıkarılmıştır. Özellikle gelişigüzel işaretlenen veriler ve çarpıklık basıklık değerlerini normal dağılım düzeyine getirmek amacıyla genelden düşük veya yüksek değerler veri setinden çıkarılmış ve kalan 329 veri ile analizler yapılmıştır.

Yapılan normallik testlerinde çarpıklık ve basıklık değerleri esas alınmıştır (-1 ve +1 arasında). Çarpıklık ve basıklık değerleri standart hataya bölünerek verilerin normal dağılım gösterdiği teyit edilmeye çalışılmıştır. (Yaşam becerileri çarpıklık $261 / 134 = 1,94$, basıklık $498 / 268 = 1,85$; Gelecek kaygısı çarpıklık $145 / 134 = 1,08$, basıklık $.081 / 268 = 0,30$)

Verilerin normal dağılım gösterdiğine karar verdikten sonra cinsiyet değişkeni için bağımsız örneklem t-Testi, sınıf düzeyi, barınma durumu, ortalama aylık gelir, aile tutumu değişkenleri için bağımsız (ilişkisiz) örneklem tek yönlü ANOVA testi, yaşam becerisi ve gelecek kaygısı arasındaki ilişki için ise bağımlı örneklem t-Testi, korelasyon analizleri yapılmıştır. Belirtilen analizlerden önce katılımcıların sosyodemografik özelliklerinin frekansları hesaplanarak tablolaştırılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1: Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	273	83
	Erkek	56	17
	Toplam	329	100
Okuduğunuz Sınıf Düzeyi	Hazırlık	82	25
	1. Sınıf	60	18
	2. Sınıf	52	16
	3. Sınıf	82	25
	4. Sınıf	53	16
	Toplam	329	100

²⁸ Özcan Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme: Kuramdan Uygulamaya* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2020), 8; John W. Creswell, *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*, çev. Mustafa Sözbilir (Pegem Akademi, 2017), 80.

²⁹ Bolat- Balaman, “Yaşam Becerileri Ölçeği”, 22-39.

³⁰ Geylani- Çiriş Yıldız, “Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması”, 284-300.

Barındığınız Yer	Ev	187	57
	Devlet Yurdu	134	41
	Özel Yurt	4	1
	Apart	4	1
	Toplam	329	100
Öğrenci Algısına Göre Ailelerinin Ortalama Aylık Geliri	Düşük	45	14
	Orta	271	82
	Yüksek	13	4
	Toplam	329	100
Öğrenci Algısına Göre Ailelerinin Tutumu	Otoriter	113	34
	Mükemmeliyetçi	30	9
	Aşırı Hoşgörülü	89	27
	İlgisiz ve Kayıtsız	11	3
	Tutarsız	19	6
	Demokratik	67	20
	Toplam	329	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin %83’ünü kadınlar %17’sini erkekler oluşturmaktadır, bu oranların genel olarak İlahiyat Fakültelerinin cinsiyet dağılımlarına yakın olduğu söylenebilir. Sınıf düzeyi olarak en yüksek oranda hazırlık sınıfları (%25) ve 3. Sınıflar (%25), en düşük orandaki sınıflar ise 2. (%16) ve 4. Sınıflar (%16) olduğu, her bir sınıftaki öğrenci sayısının 50’den yukarı olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %57’si evlerde, %41’i yurtlarda barınmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğuna (%82) göre ailelerinin ortalama aylık geliri orta düzeyde algılanmaktadır. Öğrencilerin %34’ü ailelerinin tutumlarını otoriter bulurken, %27’si aşırı hoşgörülü, %20’si demokratik olarak düşünmektedir.

3.1. Verilerin Normal Dağılım İstatistikleri

Elde edilen verilerin analizinde ilk olarak öğrencilere ait demografik bilgilerin frekans ve yüzdelikleri alınmış ve bu bilgiler bir tablo halinde gösterilmiştir. Daha sonra ise uygun istatistiksel testlere karar vermek amacıyla öncelikle normallik testi yapılmıştır. Bunun için ölçeklerin ayrı ayrı ortalama değerleri ve Z puanları alınmış (-3 ve +3) arasında olmasına dikkat edilmiştir ve ortalamalar üzerinden normallik testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre her iki ölçekten elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca ulaşmada çarpıklık ve basıklık değerleri, histogram, normal Q-Q plot testlerine bakılmıştır. Bu doğrultuda çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ve +1 arasında (yaşam becerileri için çarpıklık- basıklık: -.261 ve -.498; gelecek kaygısı için çarpıklık- basıklık: .145 ve .081) olduğu görülmekle birlikte bu değerlerin standart hataya bölünmesiyle elde edilen sonuçların +/ - 1,96 arasında (yaşam becerileri çarpıklık: 1,94, basıklık: 1,85; gelecek kaygısı çarpıklık: 1,08, basıklık: .0,30) olduğu tespit edilmiştir. Bu değerlerin sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda verilerin normal dağılım gösterdiğine karar verilmesi için yeterli olacağı belirtilmektedir.³¹

Tablo 2: Yaşam Becerileri ve Gelecek Kaygısı Düzeyleri

	N	Min	Max	$\bar{x}$	SS
YBO	329	1,80	5,00	3,4622	,75799
GKO	329	1,00	5,00	3,0941	,68908

Tablo 2’de İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ortalaması $\bar{x}$ =3,4622, gelecek kaygısı ortalaması ise $\bar{x}$ =3,0941 olduğu, her ikisinin de orta düzeyde ancak yaşam becerileri ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir.

³¹ Kaan Zülfiyar Deniz, *Herkes İçin İstatistikolay* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020), 96.

3.2. Cinsiyet Değişkenine Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 3: Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi Analiz Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{x}$	SS	t -Testi		
					t	Sd	P
YBO	Kadın	273	3,44	0,73	-1,197	0,044	2,32
	Erkek	56	3,57	0,87			
GKO	Kadın	273	3,11	0,67	1,032	0,040	3,03
	Erkek	56	3,00	0,75			

Tablo 3'te her iki ölçeğin ortalamalarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, elde edilen bulgulara göre $p>0,05$ olduğundan cinsiyet değişkeninin öğrencilerin yaşam becerileri ve gelecek kaygısı üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

3.3. Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 4: Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Verdikleri Cevapların Anova Testi Analiz Sonuçları

Ölçekler	Sınıflar	N	$\bar{x}$	SS	Var. K	KT	sd	KO	F	P
YBO	Hazırlık	82	3,38	,779	G. Arası	6,213	4	1,553	2,762	,028
	1.sınıf	60	3,38	,863	G. İçi	182,240	324	,562		
	2.sınıf	52	3,27	,640	Toplam	188,453	328			
	3.sınıf	82	3,61	,715	Anlamlılık			2-3		
	4.sınıf	53	3,62	,715						
	Toplam	329	3,46	,757						
GKO	Hazırlık	82	3,03	,727	G. Arası	5,767	4	,356	,747	,560
	1.sınıf	60	3,03	,780	G. İçi	381,694	324	,476		
	2.sınıf	52	3,07	,661	Toplam	387,461	328			
	3.sınıf	82	3,13	,632	Anlamlılık					
	4.sınıf	53	3,21	,631						
	Toplam	329	3,09	,689						

Yaşam becerileri p puanı $p<0,05$ olduğu için sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ancak gelecek kaygısı p puanı $p>0,05$ olduğundan sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Hangi sınıf düzeyleri arasında yaşam becerilerinde anlamlı bir farklılık olduğunu tespit edebilmek için ise çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır. Bunun için çoklu karşılaştırma testlerinden Games- Howell testine bakılmıştır. Bu test sonucuna göre ise 2. sınıf ile 3. sınıf arasında yaşam becerileri açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Burada veriler homojen dağıldığı ve gruplardaki öğrenci sayıları eşit veya birbirine yakın olmadığı için önce Post Hoc testlerinden Scheffe, Gabriel ve Hochberg's GT2 testlerine bakılmış ancak sınıf düzeyleri arasında ANOVA testinde anlamlı bir fark olmasına karşın belirtilen testlerde anlamlı bir fark bulunamayınca Games-Howell testi yapılmıştır.

3.4. Barınma Durumuna Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 5: Öğrencilerin Barınma Şekli Değişkenine Göre Verdikleri Cevapların Anova Testi Analiz Sonuçları

Ölçekler	Barınma Türü	N	$\bar{x}$	SS	Var. K	KT	sd	KO	F	P
Yaşam Becerileri	Ev	208	3,63	,594	G. Arası	5,771	4	1,443	4,365	,002
	Devlet Yurdu	218	3,51	,548	G. İçi	332,179	1005	,331		
	Özel Yurt	183	3,39	,528	Toplam	337,950	1009			
	Apart	224	3,51	,562	Anlamlılık			1-3		
Gelecek Kaygısı	Ev	208	2,90	,635	G. Arası	5,767	4	1,442	3,796	,005
	Devlet Yurdu	218	2,93	,656	G. İçi	381,694	1005	,380		
	Özel Yurt	183	3,02	,582	Toplam	387,461	1009			
	Apart	224	3,07	,574	Anlamlılık			3-4		

Tablo 5 incelendiğinde, yaşam becerileri ve gelecek kaygısı, p puanı $p > 0,05$ olduğundan öğrencilerin barınma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

3.5. Ailelerin Ortak Gelir Durumuna Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 6: Ailelerin Ortak Gelir Durumuna Göre ANOVA Testi

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
YBO	Between Groups	2,541	2	1,271	2,228	,109
	Within Groups	185,912	326	,570		
	Total	188,453	328			
GKO	Between Groups	,412	2	,206	,432	,650
	Within Groups	155,331	326	,476		
	Total	155,743	328			

Tablo 6 incelendiğinde, yaşam becerileri ve gelecek kaygısı, p puanı $p > 0,05$ olduğundan ailelerin ortak gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

3.6. Ailelerin Tutumuna Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 7: Aile Tutumları Değişkenine Göre Anova Testi Analiz Sonuçları

Ölçekler	Barınma Türü	N	$\bar{x}$	SS	Var. K	KT	sd	KO	F	P
Yaşam Becerileri	Otoriter	113	3,323	,7070	G. Arası	10,285	5	2,057	3,729	,003
	Mükemmeliyetçi	30	3,655	,6720	G. İçi	178,168	323	,552		
	Aşırı hoşgörülü	89	3,530	,7317	Toplam	188,453	328			
	İlgisiz ve kayıtsız	11	2,787	,6349						
	Tutarsız	19	3,538	,8693	Anlamlılık	4-2,3,6				

	Demokratik	67	3,609	,8195						
	Toplam	329	3,462	,7579						
	Otoriter	113	3,024	,67961	G. Arası	6,935	5	1,387	3,011	,011
	Mükemmeliyetçi	30	3,075	,62576	G. İçi	148,808	323	,461		
Gelecek Kaygısı	Aşırı hoşgörülü	89	3,234	,63491	Toplam	155,743	328			
	İlgisiz ve kayıtsız	11	3,134	1,00618						
	Tutarsız	19	3,465	,68157	Anlamlılık	5-6				
	Demokratik	67	2,921	,69374						
	Toplam	329	3,094	,68908						

Tablo 7 incelendiğinde, yaşam becerileri ve gelecek kaygısı, p puanı $p < 0,05$ olduğundan ailelerin tutumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Hangi aile tutumları arasında yaşam becerilerinde ve gelecek kaygısında anlamlı bir farklılık olduğunu tespit edebilmek için ise çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır. Bunun için çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testine bakılmıştır.

Tabloya bakıldığında yaşam becerilerinde ilgisiz ve kayıtsız aile tutumu ile mükemmeliyetçi, aşırı hoşgörülü ve demokratik aile tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. ($p < 0,05$)

Öğrencilerin gelecek kaygısı, demokratik aile tutumu ile tutarsız aile tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. ($p < 0,05$)

3.7. Bağımlı Örneklem T Testi

Tablo 8: Değişkenler Arası Bağımlı Örneklem t Testi Analiz Sonuçları

	X	N	SS	Std. Error Mean	t	P
YBO	3,4622	329	,75799	,04179	7,209	,000
GKO	3,0941	329	,68908	,03799		

Tabloya göre $p < 0,05$ olduğu için yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

3.8. Yaşam Becerileri ile Gelecek Kaygısı Arasındaki İlişki ya da Korelasyon

Yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerin Verdikleri Cevapların Korelasyon Analizi

	Yaşam Becerileri	Gelecek Kaygısı
Yaşam Becerileri	1	-,183**
Gelecek Kaygısı	-,183**	1

Tablo 9'daki veriler incelendiğinde yaşam becerileri ile gelecek kaygısı değişkenleri arasında negatif yönlü zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -0.183$; $p < 0.01$). Tabloya göre yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasında çok zayıf düzeyde ($r = .183$)³² ve negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırma soruları çerçevesinde ulaşılan sonuçlar konu ile ilgili olarak yapılan benzer çalışmalardan elde edilen bulgular da dikkate alınarak tartışılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ortalamasının ($\bar{x} = 3,4622$), gelecek kaygısı

³² İbrahim Demir, *SPSS ile İstatistik Rehberi* (İstanbul: Efe Akademik Yayıncılık, 2020), 303.

ortalamasının ise ($\bar{x}=3,0941$) olduğu, her ikisinin de orta düzeyde ancak yaşam becerileri ortalamasının ise daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, öğrencilerin belirli bir düzeyde problem çözme, stresle başa çıkma ve karar verme gibi becerilere sahip olduklarını, ancak gelecek konusunda da belirli bir belirsizlik ve endişe taşıdıklarını göstermektedir. Yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasında zayıf düzeyde ($r=.183$) ve negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla yaşam becerileri ile gelecek kaygısı arasında zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmakla birlikte biri artarken diğeri azalmakta ya da biri azalırken diğeri de artmaktadır. Bu bulgu, öğrencilerin yaşam becerileri arttıkça gelecek kaygılarının azaldığını, yaşam becerileri düştüğünde ise kaygılarının arttığını ortaya koymaktadır. Ancak korelasyonun zayıf olması, yaşam becerilerinin gelecek kaygısını etkileyen tek faktör olmadığını düşündürmektedir. Bu bağlamda, iş bulma kaygısı, ekonomik belirsizlikler ve mezuniyet sonrası geleceğe dair beklentiler gibi faktörlerin de kaygı düzeyini etkileyebileceği söylenebilir.

Yapılan bir araştırmada artan işsizliğin, yoksulluğun, eşitsizliğin ve bununla ilgili olarak günümüzde karşılaşılan değişikliklerin bireyde beceri, yetenek ve yaratıcı problem çözme potansiyelini gerektirdiği görülmüştür.³³ Dolayısıyla bütün bu etkenlere bağlı olarak ortaya çıkan gelecek kaygısının bireyde yaşam becerilerini de artıracakı söylenebilir. Bununla beraber elde edilen bulgularda yaşam becerilerinin gelecek kaygısı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu da görülmüştür. Buna göre yaşam becerileri gelecek kaygısını negatif yönde ve anlamlı olarak etkilemektedir. Başka bir ifadeyle öğrencinin yaşam becerileri azaldıkça gelecek kaygısı da artmaktadır. İlahiyat Fakültelerinin ve buralardan mezun olan öğrencilerin sayılarının yıldan yıla değişkenlik göstermesi bu sonucun çıkmasında etkilidir. Ortaya çıkan bu sonuç, gelecek kaygısının en uygun düzeyde var olmasının kişinin kaygı duyduğu unsurlara karşı yaşam becerilerini harekete geçirmesine ve çözüm üretmek için bu becerilere olan ihtiyacının artmasına neden olacağı şeklinde yorumlanabilir. Bir diğer ifadeyle yaşam becerilerine sahip olmak, bireylerin etrafındaki kaygı unsurlarına karşı önlem almak ve tehdidi azaltmak noktasındaki farkındalığını artırmak açısından önemlidir. Bir nevi bu farkındalık bireyin var olan şartlarını iyileştirebilmek açısından itici ve tetikleyici bir güç konumundadır. Nitekim gelecek kaygısını artıran etken belirsizlik ve bireylerin gelecekte başarısız olacaklarına yönelik inançlarıdır. Bu noktada gelişmiş bir yaşam becerisine sahip olan üniversite dönemi öğrencileri sorun çözme becerilerini kullanıp kişisel gücünü ve daha önceden yaşadığı zorlukları hatırlayarak kaygı düzeylerini en uygun seviyeye indirebileceklerdir. Yadav ve Iqbal³⁴ öğrencilere yaşam becerilerini destekleyici ortam hazırlamanın onların tutum, düşünce ve davranışlarında olumlu bir değişim meydana getirdiği görüşündedir. Yani, uygun eğitim ortamları oluşturulduğunda öğrencilerin sadece bilgi düzeyleri değil, aynı zamanda hayata bakış açıları, problem çözme yaklaşımları ve davranış biçimleri de olumlu yönde gelişmektedir. Başka bir deyişle, yaşam becerilerini destekleyici bir ortam, öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimlerini de etkileyerek daha bilinçli ve olumlu bireyler olmalarına katkı sağlar. Dolayısıyla geleceğe yönelik anlamlı düzeydeki bir kaygı, öğrencilerin yaşam becerilerini daha anlamlı hale getirmeye katkı sağlayabilir.

İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin de üniversite eğitimleri esnasında almış oldukları detaylı ve derinlemesine dinî bilgi ve formasyonun, onların yaşam becerilerine ve dolayısıyla da gelecekte karşılaşacakları kaygı durumlarına katkı sunabilir. Diğer yandan, değişkenler arasındaki ilişkinin zayıf düzeyli olmasında ise katılımcıların yaşam becerileri düzeylerinin gelecek kaygısının yanı sıra, başka faktörlerden etkilenmesinin rolü olabilir. Bir başka ifadeyle, öğrencilerin yaşam becerileri düzeylerinin artıp azalmasında sadece geleceğe yönelik kaygılarının etkili olmadığı söylenebilir. Literatür incelendiğinde bu çalışmanın bulguların aksine sonuçların çıktığı çalışmalara da rastlanmıştır. Yapılan bir çalışmada³⁵ yaşam becerileri yeterli düzeyde gelişmemiş olan üniversite öğrencilerinin aile, meslek ve sosyal yaşam gibi alanlarda sorunlar yaşayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum da öğrencilerin gelecek kaygısını artıracaktır.

Yaşam becerileri düzeyi ile gelecek kaygısı düzeyi çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Buna göre cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin yaşam becerileri ve gelecek kaygıları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, yaşam becerileri ve gelecek kaygısı açısından iki grubun ayırmadığını göstermektedir. Literatürdeki cinsiyet ve yaşam faktörünü ele alan çalışmalar incelendiğinde, kadınlar lehine anlamlı farklılığın olduğunu ortaya koyan çalışmalara rastlanmıştır.³⁶ Kardağ³⁷ tarafından yapılan çalışmada da bu araştırmanın sonuçlarını destekler nitelikte yaşam becerilerinin alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

³³ Pooja Yadav- Naved Iqbal, "Impact of Life Skill Training on Self-esteem, Adjustment and Empathy Among Adolescents Pooja Yadav and Naved Iqbal", *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology* 35/Special Issue (Ocak 2009), 61-70.

³⁴ Yadav- Iqbal, "Impact of Life Skill Training on Self-esteem, Adjustment and Empathy Among Adolescents Pooja Yadav and Naved Iqbal", 61-70.

³⁵ Dilek Erduran Avcı-Aybüke Merve Selçuk, "Öğretim Elemanları Penceresinden Yaşam Becerileri Eğitimi", *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 10/1 (Haziran 2021), 42-85.

³⁶ Mete Yusuf Ustabulut, "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaşam Becerileri ile İlgili Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18/1 (Nisan 2021), 205-219.

³⁷ Ahmet Kardağ, *Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Yaşam Becerileri ve Sosyal Bütünleşme İlişkisinin İncelenmesi* (Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 74-78.

Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen ve cinsiyet ile gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara bakıldığında farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu çalışmaların bir kısmında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha kaygılı oldukları görülmüştür.³⁸ Bir kısmında ise mevcut çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.³⁹ Bir kısım çalışmada ise erkek öğrencilerin kaygı düzeyinin kız öğrencilerden yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁰ Ortaya çıkan bu bulgular, örneklem grubuna göre sonuçların farklılaştığı şeklinde yorumlanabilir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlara bakıldığında cinsiyet açısından grupların yaşam becerileri ve gelecek kaygısı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır. Geleneksel olarak, toplumsal normlar kadınların yaşam becerilerinde ve gelecek kaygılarında erkeklere göre farklılıklar oluşturabileceği düşüncesine dayanırken, bu çalışmada anlamlı bir farkın bulunmaması, bazı toplumsal değişimlerin yaşandığını göstermektedir. Sonucun bu şekilde çıkmış olması kadınları geri plana iten, onların engellendiğini ve yabancılaştırıldığını düşünen geleneksel ve toplumsal değer yargılarının, normların ve alışkanlıkların bir değişimi açısından yorumlanabilir. Özellikle de kadınların çalışma hayatında en az erkekler kadar yer alarak kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmaları her iki grubun da anlamlı bir fark olmayacak kadar benzer yaşam becerileri ve gelecek kaygı düzeyine sahip olmalarına yol açmaktadır, denilebilir. Bu çalışma özelinde, cinsiyetin yaşam becerileri ve gelecek kaygısı üzerinde belirleyici bir faktör olmaması, toplumsal yapıdaki değişimleri, kadınların bireysel ve mesleki hayatlarında daha güçlü bir yer edinmesini ve fırsat eşitliği yönünde gelişmelerin yaşandığını gösteriyor olabilir. Geleneksel değer yargılarının dönüşümü ve kadınların bağımsız bireyler olarak toplumda daha fazla yer alması, bu sonucu açıklayan temel etkenlerden biri olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın örnekleminde, cinsiyet değişkeni yaşam becerileri ve gelecek kaygısı üzerinde etkili olan bir faktör değildir.

Öğrenim görülen sınıf düzeyine göre öğrencilerin yaşam becerilerinde anlamlı bir farklılık görülmüştür. Bu farklılığın da 2. ve 3. sınıf arasında olduğu ortaya çıkmıştır. Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. Ustabulut⁴¹ tarafından yapılan bir çalışmada Türkçe öğretmen adaylarının yaşam becerileri ile sınıf düzeyleri arasında 2. ve 4. sınıflar lehine anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Kardağ⁴² tarafından yapılan çalışmada da yaşam becerilerinin alt boyutlarında sınıf değişkenine göre anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür. Şengül⁴³ tarafından yapılan çalışmada da yaşam becerileri alt boyutlarının sınıf değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ve sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin yaşam becerileri noktasında kendilerini daha yeterli hissettikleri görülmüştür. Ancak gelecek kaygısının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencileri ile yapılan ve öğrencilerin kaygılı oldukları sınıflara göre kaygı düzeyini inceleyen çalışmalar incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşmak mümkündür.⁴⁴ Ancak yapılan bazı çalışmalarda ise kaygı

³⁸ Sela Aydın - Abuzer Akgün, "İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", 294-297; Özlem Çakmak-Murat Hevedanlı, "Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 4/14 (Haziran 2005), 115-127; Ali Kuşcalı, "İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi", 208; Fatih Sürücü, *Matematik Öğretmen Adaylarının Gelecek Kaygıları* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 66-68; Kula - Saraç, "Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı", 239-240; Yılmaz vd., "Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeyinin Belirlenmesi", 23-25; Serpil Aytaç - Salih Dursun, "Üniversite Öğrencileri Arasında İşsizlik Kaygısı", 81; Mevlüt Kaya - Kübra Varol, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/17 (Eylül 2004), 31-63.

³⁹ Necla Tektaş, "Üniversite Mezunlarının Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (Dr. Mehmet YILDIZ Özel Sayısı, 2014), 243-253; Tuba Yokuş, "The Relationship Between the State-Trait Anxiety Levels and the Academic Achievement of Music Teacher Candidates", *International Online Journal of Primary Education* 2/1 (Haziran 2013), 25-31; Türkan Doğan - Aysel Esen Çoban, "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Eğitim ve Bilim* 34/153 (Temmuz 2009), 157-168; Aytaç Aydın - Sebahattin Tiryaki, "Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Faktörleri Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma (KTÜ örneği)", *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 17/4 (2017), 715-722; Recep Tümerdem, "Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygılarını Etkileyen Etmenler", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/20 (2007), 32-45; Fatma Bilge Alaosman, *Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı ve Başa Çıkma Yöntemleri*, 52-54; Aydın vd., "Üniversite Öğrencilerinin Mesleki Kaygı ile Hayattaki Anlam Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", 86-87.

⁴⁰ Remedios Basco - Melanio Olea, "Correlation Between Anxiety Level and Academic Performance of BS Biology Freshmen Students", *International Journal of Educational Research and Technology* 4/1 (Ocak 2013), 97-103; Ramezan. Jahanian - Zahra. Poornaghi, "The Relationship Between State-Trait Anxiety and Students' Sense of Social Self-Efficacy", *World Applied Sciences Journal* 20/3 (Ocak 2012), 395-400; Murat Yıldız vd., "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Akademik Gütülenmeler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25 (Ocak 2007), 213-239.

⁴¹ Mete Yusuf Ustabulut, "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaşam Becerileri ile İlgili Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 215-217.

⁴² Kardağ, *Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Yaşam Becerileri ve Sosyal Bütünleşme İlişkinin İncelenmesi*, 74-78.

⁴³ Özge Aydın Şengül, "Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Yaşam Becerilerinin ve Öğrencilerde Yaşam Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi", *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 6/2 (Aralık 2022), 48-70.

⁴⁴ Aydın- Tiryaki, "Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Faktörleri Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma (KTÜ örneği)", 719-720; Kaya- Varol, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği)", 55-57.

düzeyinin sınıflara göre farklılaştığı ve bu farklılığın birinci sınıflar lehine olduğu görülmüştür.⁴⁵ Kula ve Saraç⁴⁶ tarafından yapılan çalışmada ise üniversite son sınıfta okuyan öğrencilerin orta düzeyde kaygı yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Barınma durumuna göre öğrencilerin yaşam becerileri ve gelecek kaygıları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çünkü üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen ve barınma durumu ile gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar, benzer sonuçları göstermektedir.⁴⁷ Bunun yanı sıra bazı çalışmalarda barınılan yer faktörünün öğrencilerin gelecek kaygıları üzerinde etkili bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁸ Görülmektedir ki barınmada yaşam becerileri ve gelecek kaygıları birbirini desteklerken, barınılan yer faktörünün öğrencilerin gelecek kaygıları üzerinde etki ettiği göz ardı edilemez bir durumdur.

Ailenin gelir durumuna göre öğrencilerin yaşam becerileri ve gelecek kaygıları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum, öğrencilerin ekonomik farklılıklarına rağmen benzer yaşam becerilerine ve kaygı düzeylerine sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen ve aile gelir durumu ile gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara bakıldığında benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir.⁴⁹ Kaya ve Varol⁵⁰ tarafından İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise bu çalışmanın sonuçlarından farklılık gösterecek şekilde, ekonomik düzey ile kaygı durumu arasında farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kula ve Saraç,⁵¹ Deveci vd.⁵² ve Akmaz ve Ceyhan⁵³ tarafından yapılan çalışmalarda da ailenin gelir durumunun öğrencilerin kaygı puanları arasında istatistiksel açıdan farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ailesinin aylık geliri düşük olan öğrencilerin gelecek kaygısı puanlarının, aile gelir durumu yüksek öğrencilerin puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yılmaz vd.⁵⁴ ile Oran vd.⁵⁵ tarafından yapılan çalışmalarda da öğrencilerin ailelerinin aylık geliri arttıkça kaygı düzeylerinin de yükseldiği görülmüştür. Mevcut çalışmada ortaya çıkan sonuç ise ailenin ekonomik durumunun üniversite öğrencileri üzerinde doyumsuzluk ve güvensizlik hissine yol açmadığı şeklinde yorumlanabilir. Özellikle de aile gelir durumunun çoğunlukla orta düzeyde (%82,6) yer alması bu durumun gerekçelerinden biri olabilir.

Aile tutumlarına göre bazı aile tutumları arasında farklılıklar görülmüştür. Yaşam becerilerinde ilgisiz ve kayıtsız aile tutumu ile mükemmeliyetçi, aşırı hoşgörülü ve demokratik aile tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır. Gelecek kaygısında ise, demokratik aile tutumu ile tutarsız aile tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermiştir. Ailenin tutumuna göre öğrencilerin yaşam becerileri ve gelecek kaygıları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Yaşam becerilerinde ilgisiz ve kayıtsız aile tutumu ile mükemmeliyetçi, aşırı hoşgörülü ve demokratik aile tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin gelecek kaygısının ise demokratik aile tutumu ile tutarsız aile tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum tutarsız ailelerden gelen öğrencilerin demokratik ailelerden gelen öğrencilere nazaran gelecek kaygısına daha çok sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, bireylerin psikolojik sağlamlığı ve kaygı düzeylerinin, aile içindeki iletişim ve ebeveyn tutumlarıyla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Demokratik bir aile ortamında büyüyen öğrenciler geleceğe daha güvenle bakarken, tutarsız aile tutumları içinde büyüyen öğrenciler gelecek konusunda daha fazla endişe duyabilirler. Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen ve aile tutumu ile gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara bakıldığında farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir.⁵⁶ Yapılan bu çalışmalarda otoriter aile yapısından gelen öğrencilerin demokratik aile yapısından gelen

⁴⁵ Hevedanlı, "Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 123-126.

⁴⁶ Kula- Saraç, "Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı", 239-240.

⁴⁷ Aydın- Akgün, "İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", 294-297.

⁴⁸ Kula- Saraç, "Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı", 239-240.

⁴⁹ Aydın- Akgün, "İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", 294-297; Aydın - Tiryaki, "Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Faktörleri Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma (KTÜ örneği)", 719-720; Hevedanlı, "Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 123-126; Tümerdem, "Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygılarını Etkileyen Etmenler"; Alaosman, *Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı ve Başa Çıkma Yöntemleri*, 32-45.

⁵⁰ Kaya- Varol, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği)", 55-57.

⁵¹ Kula- Saraç, "Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı", 239-240.

⁵² Süleyman Erhan Deveci vd., "Doğu Anadolu'da Yeni Açılan Bir Üniversitenin Öğrencilerinde Kaygı Düzeylerinin Sağlık, Sosyal ve Demografik Faktörler ile ilişkisi", *Dicle Tıp Dergisi* 39/2 (Haziran 2012), 189-196.

⁵³ Münteza Gül Akamaz- Nesime Ceyhan, "Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Tokat Örneği)", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 4/1 (Ocak 2009), 131-147.

⁵⁴ Yılmaz vd., "Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeyinin Belirlenmesi", 23-25.

⁵⁵ Mehmet Oran vd., "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi", *Turkish Studies* 11/21 (2016), 417-436.

⁵⁶ Aydın- Akgün, "İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", 294-297; Kula- Saraç,

öğrencilere nazaran daha çok gelecek kaygısına sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Aygün⁵⁷ tarafından yapılan çalışmada da ailenin tutarsız ve ilgisiz davranmasının öğrencilerin gelecek kaygısını artırdığı görülmüştür. Ortaya çıkan bu sonuç, mevcut araştırmanın bulgusunu destekler niteliktedir. Ailede başlayan toplumsallaşma sürecinin, ilerleyen süreçlerde toplumun örf, adet, gelenek ve görenekleriyle şekillendiği bilinmektedir. Bu sebeple anne babanın tutumunun çocukların gelecek kaygısı, karar verme süreci ve kişilik yapısı üzerinde derin bir etkisi vardır. Tutarsız ailelerden gelen öğrencilerin geleceğe dair kaygı düzeylerinin yüksek olmasının bu tür durumların sonucundan kaynaklanıyor olabilir. Demokratik tutuma sahip ailelerin de çocuklarına karşı güven duygusunu hissettirmelerinin, dolayısıyla da demokratik tutuma sahip ailelerin çocuklarına karşı güven aşılamlarının, onların geleceğe yönelik kaygı düzeylerinin düşmesinde etkisi olacaktır. Buna karşın Tümerdem⁵⁸ tarafından yapılan çalışmada ise bu çalışmanın sonuçlarından farklı olarak aile tutumunun gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırma İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygıları arasındaki ilişkiyi çeşitli demografik değişkenler açısından incelemesi yönüyle literatüre katkı sağlamaktadır. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerisi ve gelecek kaygısı, üzerinde önemle durulması gereken bir problemi oluşturmaktadır. Çünkü örgün ve yaygın eğitim kurumları ile toplumu dini ve manevi alanlarda aydınlatma görevi gibi faktörlerin başında İlahiyat Fakültesi öğrencileri gelmektedir. Onların sağlıklı bireylerden oluşması, toplumun geleceğine bakışını da etkileyecektir. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri ile gelecek kaygıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi yoluyla, onlarda kaygıya neden olan ve yaşam becerilerini düşüren unsurların etkili rehberlik uygulamaları ve üniversite eğitim programları ile ele alınıp çözülmesi mümkün olacak, bu da onların kapasitelerini tam anlamıyla kullanarak yaşadıkları topluma katkıda bulunmalarına yardımcı olacaktır. Bu sebeple üniversiteler bünyesinde öğrenci danışmanlık hizmetlerinin psikolojik destek hizmetlerini, öğrenci kulüplerini, kariyer planlamayı, aile eğitimlerini ve öğretim elemanlarını da kapsama dahil ederek genişletilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde bu dönem öğrencilerinin yaşadıkları gelecek kaygısı ile yapıcı bir şekilde başa çıkabilmek ve geliştirdikleri yaşam becerileri sayesinde ruh sağlıklarını geliştirerek geleceği planlama, başarı motivasyonu ile akademik performansı artırma gibi sonuçlar öngörülebilecektir. Dolayısıyla İlahiyat Fakülteleri ders programına öğrencilerin sosyal, duygusal ve düşünme becerilerini geliştiren, olumlu bir benlik anlayışı oluşturan, toplumun ihtiyaç ve taleplerini karşılama ve hayatta başarılı olma yeteneklerini güçlendiren yaşam becerileri eğitiminin de entegre edilmesi önerilmektedir. Bu çalışma ile böyle bir amaca adım atılmaya çalışılmıştır. Böylelikle İlahiyat Fakültelerinde öğrencilerin yaşam becerilerini geliştirip geliştirmediklerine yönelik lisans programı boyunca izlenmesi ve bu dönem bireyleri için yaşam becerileri gelişiminin öncülleri ve sonuçlarına yönelik teorik ve uygulamaya dönük çalışmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca İlahiyat Fakültesi mezunlarının mesleğe alım politikalarının istihdam kaygılarını giderecek ve sınav sisteminin sık değişmeyecek şekilde yapılandırılması bu dönem öğrencilerinin gelecek kaygıları ve yaşam becerileri üzerinde etkisinin olacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin gelecek kaygısı yaşamlarındaki en önemli etkenin mesleğe atanamama korkusu olduğu söylenebilir. Bu okullardan mezun olanların sayılarının gün geçtikçe artması ile birlikte mesleğe geçişte KPSS gibi devlet memurluğu sınavına girenlerin sayısının da artması ve yığılmaların yaşanması, buna mukabil atama kontenjanlarının sınırlı kalması öğrencilerin mesleğe atanma umutlarını olumsuz etkileyerek gelecek kaygısı yaşamlarına neden olmaktadır. Yaşam becerileri boyutları olan ‘Karar Verme ve Problem Çözme’, ‘Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme’, ‘İletişim ve Kişilerarası İletişim’, ‘Öz farkındalık ve Empati’, ‘Stresle ve Duygularla Başa Çıkma’ becerileri bireyin kendine ilişkin bir içgörü geliştirmesinde, geleceğe ilişkin plan yapması ve kararlar almasında, aldığı kararları uygulamada iletişim becerilerini kullanmasında, problemlerin çözümünde yaratıcı olmasında, karşılaştığı sorunlarla baş edebilmesinde birer kişilik özelliği olarak onun lehine işlemektedir. Bu bağlamda şu öneriler geliştirilmiştir: Problemin temelde mezun sayısı ve istihdam kapasitesi arasındaki dengesizlikten kaynaklı sistemseldir. Bu bağlamda Yükseköğretim Kurulu ve ilgili bakanlıklar, İlahiyat Fakültelerinden mezun olanların istihdam imkânlarını dikkate alarak fakülte kontenjanlarında planlı bir düzenlemeye gitmeleri gerektiği düşüncesi öne sürülebilir. Sistemsel sorunları bir kenara bırakırsak İlahiyat Fakültelerinin yapabileceği bazı yaklaşım ve önlemlerden bahsedilebilir. Fakülteler öğrencilerin kariyer planlama, karar alma, sorun çözme ve stresle başa çıkma becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalı etkinlikler düzenlenmelidir. Özellikle mülakat süreçlerinde etkili iletişim kurma, öz güven ve yaratıcılık gibi beceriler doğrudan belirleyici olduğundan, bu alanlara yatırım yapılması öğrencilerin mesleki başarılarını da artıracaktır.

Öğrencilerin atanma süreçlerine ilişkin yaşadığı belirsizlik ve kaygılarla başa çıkabilmeleri için fakültelerde rehberlik birimleri

“Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı”, 239-240; Hevedanlı, “Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, 123-126.

⁵⁷ Metin Aygün, *Öğrencilerin Yaşam Amaçlarıyla Gelecek Kaygısı Arasındaki İlişki* (İstanbul: İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 89-93.

⁵⁸ Tümerdem, “Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygılarını Etkileyen Etmenler”, 32-45.

oluşturulmalı, olanlar da güçlendirilmelidir. Bu merkezler, öğrencilerin bireysel potansiyellerini keşfetmeleri, alternatif meslek alanlarına yönelmeleri ve sınav süreçlerine psikolojik olarak hazırlanmaları açısından önemli katkılar sunacaktır. Araştırma bulguları, yaşam becerilerinin sadece kişisel gelişimle değil, aynı zamanda KPSS, ALES, dil sınavları ve mülakat performansları gibi profesyonel süreçlerle de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, öğrencilerin bu becerilerini geliştirmeleri için fakültelerde uygulamalı çalışmalar (örneğin, mülakat simülasyonları, grup çalışmaları, yaratıcı sunumlar) teşvik edilmelidir. Geleceğe dair umutların yalnızca devlet memurluğuna bağlanması, öğrencilerde tek yönlü bir meslek anlayışı oluşturmaktadır. Bu durum, atanamama durumunda yaşanabilecek hayal kırıklıklarını artırmaktadır. Bu nedenle fakülteler, öğrencileri farklı kariyer yolları hakkında bilgilendirmeli; dijital içerik üretimi, özel sektör, STK'lar, manevi danışmanlık gibi alanlar görünür kılınmalıdır. Dijital, dini, medya ve eleştirel okuryazarlık becerileri, öğrencilerin hem kişisel gelişimleri hem de çağın gereklerine uyum sağlamaları açısından önem taşımaktadır. Bu yetkinlikler, yaşam becerileri çerçevesinde ele alınmalı ve eğitim programlarına entegre edilmelidir.

Araştırma problemiyle ilgili daha derinlikli sonuçlara ulaşmak için ileride yapılacak nitel araştırmalarla bu konunun daha derinlemesine incelenmesi mümkün olacağı gibi farklı üniversite öğrencileri ile yapılacak çalışmalarında karşılaştırma yapmaya imkân tanınacağı söylenebilir. Ayrıca bu konu hakkında daha güvenilir genellemeler yapılabilmesi için aynı veya benzer ölçeklerle ancak farklı bir örneklem grubuyla çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bütün bunlar İlahiyat Fakültelerinin öğrencilerin yaşam becerilerini geliştirmek için politikalarını/müfredatlarını, öğrenme/öğretme süreçlerini ve değerlendirme stratejilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapabilmek adına önemlidir. Ayrıca bunlar öğrencilerdeki gelecek kaygısını en aza indirmeyi ve onların psikolojik iyi oluşmaları sağlamayı amaçlayan müdahale çalışmalarının odak noktası olması yönünde çaba göstermeleri gerektiğini ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, konu ile ilgili olarak yapılacak ve sonuçlarıyla da belli çıkarımlar yapmaya katkı sunacak çalışmaların artarak devam etmesi yararlı olacaktır.

Kaynakça | References

- Akmaz, Münteha Gül - Ceyhan, Nesime. "Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Tokat Örneği)". *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 4/1 (Ocak 2009), 131-147.
- Aktaş, Hamza. "Akademik Güdülenme ile Akademik Özyeterlik Arasındaki İlişki: İlahiyat Fakültesi Öğrencileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/3 (Eylül 2017), 1376-1398.
- Alaosman, Fatma Bilge. *Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı ve Başa Çıkma Yöntemleri*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yakın Doğu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Arsu, Şerife Uğuz. "Covid-19 Pandemisinde Öğrencilerin Gelecek Kaygılarının Kariyer Geleceği Algısı ile İlişkisi". *İşletme* 3/2 (Eylül 2022), 95-114.
- Avcı, Dilek Erduran - Selçuk, Aybüke Merve. "Öğretim Elemanları Penceresinden Yaşam Becerileri Eğitimi". *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 10/1 (Haziran 2021), 42-85.
- Aydın, Aytaç - Tiryaki, Sebahattin. "Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Faktörleri Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma (KTÜ Örneği)". *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 17/4 (2017), 715-722.
- Aydın, Cüneyd vd. "Üniversite Öğrencilerinin Mesleki Kaygı ile Hayattaki Anlam Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 1/13 (Haziran 2020), 73-106. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3903862>
- Aydın, Sela - Akgün. "İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/20 (Mart 2007), 283-299.
- Aygün, Metin. *Öğrencilerin Yaşam Amaçlarıyla Gelecek Kaygısı Arasındaki İlişki*. İstanbul: İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Aytaç, Sevinç Serpil - Dursun, Salih. "Üniversite Öğrencileri Arasında İşsizlik Kaygısı". *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 28/1 (2009), 71-84.
- Basco, Remedios - Olea, Melanio. "Correlation between Anxiety Level and Academic Performance of BS Biology Freshmen Students". *International Journal of Educational Research and Technology* 4/1 (Ocak 2013), 97-103.
- Bolat, Yavuz - Balaman, Fatih. "Yaşam Becerileri Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/4 (Ağustos 2017), 22-39. <https://doi.org/10.15869/itobiad.323682>
- Cohen, Louis vd. *Research Methods in Education*. London and New York, Routledge., 2007.
- Creswell, John W. *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*. çev. Mustafa Sözbilir. Ankara: Pegem Akademi, 2017.
- Cronin, Lorcan vd. "Development and Initial Validation of the Life Skills Ability Scale for Higher Education Students". *Studies in Higher Education* 46/17 (Eylül 2019). <https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1672641>
- Demir, İbrahim. *SPSS ile İstatistik Rehberi*. İstanbul: Efe Akademik Yayıncılık, 2020.
- Demirel, Özcan. *Eğitimde Program Geliştirme: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2020.
- Deniz, Kaan Zülfiyar. *Herkes İçin İstatistikolay*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020.
- Deveci, Süleyman Erhan vd. "Doğu Anadolu'da Yeni Açılan Bir Üniversitenin Öğrencilerinde Kaygı Düzeylerinin Sağlık, Sosyal ve Demografik Faktörler ile İlişkisi". *Dicle Tıp Dergisi* 39/2 (Haziran 2012), 189-196. <https://doi.org/10.5798/diclemedj.0921.2012.02.0125>
- Doğan, Türkan - Çoban, Aysel Esen. "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Eğitim ve Bilim* 34/153 (Temmuz 2009), 157-168.
- Field, Andy. *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. Sage Publications Ltd, 2018.
- Gerami, Sima vd. "Life Skills Training and Its Effectiveness: A Systematic Review". *Mediterranean Journal of Social Sciences* 6/2 (Mart 2015). <https://doi.org/10.5901/mjss.2015.v6n2s1p385>
- Geylani, Merve - Çiriş Yıldız, Cennet. "Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi* 10/1 (Mart 2022), 284-300. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.1011330>
- Hevedanlı, Özlem Çakmak/murat. "Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 4/14 (Haziran 2005), 115-127.
- İder, Saadet - İpek, Fatih. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin 21. Yüzyıl Becerileri Üzerine Bir İnceleme". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (Aralık 2023), 183-203. <https://doi.org/10.58568/firatilahiyat.1343560>
- İpek, Yasemin vd. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretim Süreçlerinin Kariyer Eğilimi ve Stresi Açısından İncelenmesi". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 13/1 (Ocak 2024), 368-395. <https://doi.org/10.33206/mjss.1404852>
- İşmen Gazioğlu, Ayşe Esra - Canel, Azize Nilgün. "Bağımlılıkla Mücadelede Okul Temelli Bir Önleme Modeli: Yaşam Becerileri Eğitimi". *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* 2/2 (2015), 5-44.
- Jahanian, Ramezan. - Poornaghi, Zahra. "The Relationship Between State-Trait Anxiety and Students' Sense Of Social Self-Efficacy". *World Applied Sciences Journal* 20/3 (Ocak 2012), 395-400. <https://doi.org/10.5829/idosi.wasj.2012.20.03.1275>

- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2022.
- Kardağ, Ahmet. *Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Yaşam Becerileri ve Sosyal Bütünleşme İlişkisinin İncelenmesi*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Karslı, Necmi. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı ve Dindarlık”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/20 (Temmuz 2021), 220-249.
- Kaya, Mevlüt - Varol, Kübra. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Süreklilik Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği)”. *Öndokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/17 (Eylül 2004), 31-63. <https://doi.org/10.17120/omuifd.53984>
- Kozancıoğlu, Gülsen. “Çocukların Anksiyete Düzeyleri ile Annelerin Tutumları Arasındaki İlişki”. *Psikoloji Çalışmaları* 14 (Şubat 2012), 83-103.
- Kula, Kamile Şanlı - Saraç, Turan. “Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13/33 (Nisan 2016), 227-242.
- Kuşçalı, Ali. “İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi”. *Mütefekkir* 6/11 (Haziran 2019), 193-210. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.584413>
- Oran, Mehmet vd. “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi”. *Turkish Studies (Elektronik)* 11/21 (2016), 417-436.
- Prajapati, Ravindra K. vd. “Significance of Life Skills Education”. *Contemporary Issues in Education Research* 10/1 (2017), 1-6.
- Roodbari, Zahra vd. “The Study of the Effect of Life Skill Training on Social Development, Emotional and Social Compatibility Among First-Grade Female High School in Neka City”. *Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences* 3/3 (2013), 382-390.
- Sağlam, İsmail - Sakınmaz, Züleyha Demir. “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Algıları ve Yetkinliklerinin Değerlendirilmesi”. *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 17 (Haziran 2023), 355-377.
- Sreekumar, V.N. “Life skill education among adolescents”. *International Journal of Development Research* 6/11 (2016), 10188-10191.
- Steptoe, Andrew - Wardle, Jane. “Life Skills, Wealth, Health, and Wellbeing in Later Life”. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 114/17 (Nisan 2017), 201616011. <https://doi.org/10.1073/pnas.1616011114>
- Sürücü, Fatih. *Matematik Öğretmen Adaylarının Gelecek Kaygıları*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Şengül, Özge Aydın. “Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Yaşam Becerilerinin ve Öğrencilerde Yaşam Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi”. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 6/2 (Aralık 2022), 48-70.
- Tektaş, Necla. “Üniversite Mezunlarının Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Dr. Mehmet YILDIZ Özel Sayısı (2014), 243-253.
- The World Health Organization (WHO). *Life Skill Education in Schools*. Geneva: WHO (Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse), 1997. <https://iris.who.int/handle/10665/63552>
- Tümerdem, Recep. “Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygılarını Etkileyen Etmenler”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (elektronik)* 6/20 (2007), 32-45.
- Ustabulut, Mete Yusuf. “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaşam Becerileri ile İlgili Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18/1 (Nisan 2021), 205-219. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.879817>
- Yadav, Pooja - Iqbal, Naved. “Impact of Life Skill Training on Self-esteem, Adjustment and Empathy among Adolescents Pooja Yadav and Naved Iqbal”. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology* 35/Special Issue (Ocak 2009), 61-70.
- Yıldız, Murat vd. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde Durumluk-Süreklilik Kaygı Düzeyleri ile Akademik Güdülenmeler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25 (Ocak 2007), 213-239.
- Yılmaz, İbrahim Alpay vd. “Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeyinin Belirlenmesi: Bir Örnek Çalışma”. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)* 4/4 (Aralık 2014), 16-26. <https://doi.org/10.17339/ejovoc.82823>
- Yokuş, Tuba. “The Relationship Between the State-Trait Anxiety Levels and the Academic Achievement of Music Teacher Candidates”. *International Online Journal of Primary Education* 2/1 (Haziran 2013), 25-31.